

moeten maar aannemelijk maken dat zij binnen de cirkel vallen!

Een andere reden waarom er spanningen optreden is dat in een zodanige situatie de groep niet meer of zeer moeilijk kan komen tot het formuleren van zijn doelstellingen. De verschillen van mening hebben hun doorwerking. Als er al doelstellingen worden geformuleerd, gebeurt dat in vrij vage termen (vaag genoeg om de verschillen van mening er onder te kunnen vatten) of beschouwingen worden aan de kerken aangeboden. Deze vaagheid van doeleinden is er oorzaak van dat de groepsleden hierdoor weinig worden aangesproken en weinig tot activiteit worden gebracht. Dit op zichzelf versterkt de idee dat het met de groep niet goed gaat.

Het kan er ook toe leiden dat groepsvorming ontstaat, actiegroepen, bepaalde bladen die hun leden of lezers vooral trekken uit de ene of de andere richting. Hier worden gemakkelijker concrete doelstellingen geformuleerd en enthousiast nagestreefd.

VU-magazine: 'Tegenover hen die klagen over verdwijnende zekerheden staan zij, die de nieuwe theologische inzichten juist als bevrijdend ervaren.'

Prof. Boekestijn: 'Ja, de enige reden voor hun vraag naar meer ruimte in de kerk is voor hen dat zij – om welke reden dan ook; en deze zijn zeer verschillend – de noemer waarop de identiteit van de groep werd gedefinieerd te eng of (gedeeltelijk) onjuist vinden. Zij formuleren een andere noemer en stellen daarmee de identiteitsvraag aan de orde. De bevrijding ligt voor hen in de erkenning dat voor deze andere of ruimere noemer ruimte is.'

VU-magazine: 'Hebben de spanningen iets te maken met de behoefte aan een duidelijke grenslijn: gereformeerd/niet gereformeerd?'

Prof. Boekestijn: 'Ik heb zojuist de definering van de identiteit van de gereformeerden vanuit het verleden benaderd. Toen gebeurde dat heel vaak door gebruik te maken van negatieve omschrijvingen als "niet-vrijzinnig", "niet-ethisch" enz. Een groot deel van de eigen aard van de gereformeerden werd waarschijnlijk beleefd door zich af te zetten tegen andere, vergelijkbare groepen. Dat is niets bijzonders. Het komt in vrijwel alle groepen voor. Hoe sterker de binding van de leden aan de groep, hoe krachtiger in het algemeen de poging om zich duidelijk van anderen te onderscheiden.

Dit mechanisme wordt vaak gebruikt in pogingen om de onderlinge binding van de eigen groep te vergroten. Alles zet zich af

Prof. dr. C. Boekestijn

tegen een gemeenschappelijke vijand. En als deze er niet is, zoekt men er één. Vaak ziet men dit als de groep zelf interne moeilijkheden heeft. De gekozen vijand dient dan als afleidingsmiddel om de aandacht van de eigen problemen af te wenden.

Ik heb niet de indruk dat dit verschijnsel thans in de gereformeerde kerken zo belangrijk is. Er is rondom de "Genesisvragen" geen opvallend zich afzetten tegen anderen. Wel natuurlijk voorzover men vroeger de identiteit van de groep negatief definieerde (bijvoorbeeld: niet-vrijzinnig). Dat gebeurt nog. En zo worden de vernieuwers beticht van vrijzinnigheid, links.

VU-magazine: 'Heeft de ene mens meer behoefte aan "zekerheid" dan de andere?'

Prof. Boekestijn: 'Ongetwijfeld. Maar ik verzet mij tegen de simplificatie dat degenen die zich zorgen maken over de koers van de gereformeerde kerken zich zouden kenmerken door onzekerheid. Onzekerheid is geen monopolie van behoudenden. Men vindt ze ook onder de voorstanders van vernieuwing en heroriëntatie. Let maar op hoe velen van hen geborgenheid zoeken bij hun leiders. In beide richtingen vindt men na-lopers en conformisten. Wel van belang is, dat onzekeren in groepen zich kenmerken door het vragen naar duidelijkheid, om de knoop door te hakken, om een eind te maken aan de dubbelzinnigheid.'

VU-magazine: 'Hoe kijkt u aan tegen het veelvoorkomende gebruik in gereformeerde kringen om elkaar vragen voor te leg-

gen die met eenvoudig ja of nee moeten worden beantwoord?'

Prof. Boekestijn: 'Ik weet niet of dit in gereformeerde kring meer voorkomt dan in andere. Denk maar aan vergelijkbare verschijnselen in radicale groeperingen die zich vaak kenmerken door interne moeilijkheden en afsplitsingen.

Liever zie ik het verschijnsel tegen tweeërlei achtergrond. (1) Het meningsverschil is voor de leden van de groep de moeite waard. Men mag ook zeggen: degene met de andere opvatting in de groep is de moeite waard. Zoveel, dat er veel energie wordt geïnvesteerd om hem of haar te beïnvloeden! Deze moeite wordt niet genomen voor onbelangrijke zaken of personen. (2) Meestal komt de vraag naar het eenvoudige ja of nee aan het eind van langdurige discussies (Netelenbos, Geelkerken, Schilder) of op discussieavonden als duidelijk is dat de spreker weg moet. In feite zoekt de vraagsteller dan naar een formule, naar een zo klein mogelijke noemer, aan de hand waarvan voor hem kan worden uitgemaakt of iemand nog binnen de groep thuishoort of niet meer. Het heeft het karakter van een Shibboleth.

Het vervelende in dit soort situaties is vrijwel altijd dat degene die de vraag voorgelegd krijgt, de vraagstelling niet accepteert of – in groepsdynamische termen – dit criterium voor het lidmaatschap van de groep verwerpt.'

VU-magazine: 'Hoe zou de behoefte moeten worden verklaard van veel gereformeerden om zich bij het stellen van vragen aan VU-medewerkers voor te stellen als eenvoudige, ongeletterde mensen, die alleen lagere school hebben genoten, eenvoudige boerenjongens, J.V.ers enz.?''

Prof. Boekestijn: 'Alweer vraag ik mij af of dit typerend is voor gereformeerden. Ik heb veel mensen geïnterviewd. Als wat men dan noemt "eenvoudige" mensen, ruiken dat het onderzoek uitgaat van een universiteit, wetenschappelijk is, dan kun je vaak deze reactie horen. Het verraadt een wat overdreven achting voor de wetenschap en de wetenschapsbeoefenaars hebben het er dan ook naar gemaakt.

Overigens heb ik de indruk wel eens dat onder gereformeerden de aankondiging dat men maar een eenvoudige JV-er is vaak betekent dat iemand zich helemaal niet als een eenvoudig man beschouwt, maar denkt dat hij best zijn zegje kan doen en best logisch kan redeneren. En dat is dan ook vaak zo! Men ontmoet hier dan een typische uiting van het gereformeerde emancipatieproces waarin de VU een belangrijke plaats heeft ingenomen.'